

Obsodili so človeka

Franc Novak

Pred šestdesetimi leti je komunistično sodišče obsodilo škofa dr. Gregorija Rožmana na montiranem sodnem procesu. Leta 1995 je bila vložena zahteva po obnovi procesa, a so jo v desetih letih ljubljanska sodišča večkrat zavrnila.

Škof Rožman na vratih ljubljanske stolnice (četrti z leve)

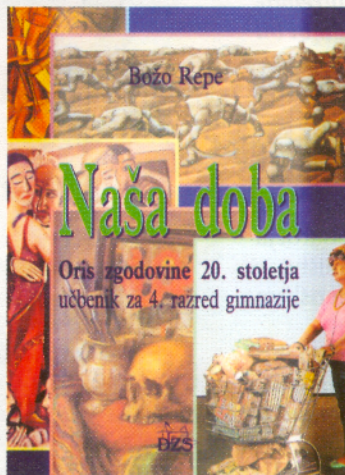
Temeljnih načel neodvisnega sodstva, veljavnih v demokratičnih državah, kjer je zagotovljeno načelo stroge ločitve oblasti – ločitev zakonodajne, izvršilne oblasti in sodstva – v tem in v drugih podobnih procesih po vojni niso upoštevali. Sodišče je bilo tribunal s političnimi cilji, s pravnega stališča je bilo torej nekompetentno, je pred desetimi leti, potem ko je za potrebe obnove procesa napisala ekspertizo o medvojnem delovanju škofa Rožmana in povojni obsodbi na montiranem stalinističnem procesu, zapisala zgodovinarica Tamara Griesser-Pečar.

Nepravna sodba 13. novembra 1994, pred vložitvijo zahteve za obnovo procesa proti škofu Gregoriju Rožmanu, je takratni republiški javni tožilec Anton Drobnič

o sodbi, ki jo je leta 1946 nad civilistom izreklo revolucionarno vojaško sodišče, za *Družino* dejal, da je sodba »sestavljena iz polresnic, ideološko-propagandnega besednjaka tedanjega komunističnega režima, iz sprevačanja običajnega pomena besed in pojmov, iz vrste namigovanj in celo neposrednih laži«. O kazenskem postopku pa je dejal, da je »tako po obliki kot po vsebini srhljiv primer povojnega partijskega sodstva, ko je bilo kazensko pravo uporabljeno za ideološke in politične namene«.

Čeprav je bila krivda v pravnem smislu vedno samo subjektivna, to se pravi, da mora sodišče predložiti dokaze, da je vsak posamezni obtoženec zagrešil protipravno dejanje, in mu dokazati osebno krivdo, ter da nihče ne more biti obsojen zaradi svojega svetovnega nazora, prepričanja ali politične

usmeritve, je bila uvodna skupna obtožba proti celotni skupini obtožencev pavšalna in splošna. Vsebovala je očitke, ki že zaradi posebne vrste različnih navedenih deliktov niso mogli veljati v

Repetov ideološkopristranski učbenik

enakem obsegu za vse. Vojaško sodišče je v splošnem delu skupino pavšalno obsodilo za izdajo ljudstva in države ter vojne zločine. Pravnih meril ni upoštevalo. Termin »izdaja ljudstva« je (bil) politični, ne pa kazenski termin in za to zanj ne bi smel biti nihče obsojen.

Selekcija dokazov V drugem delu obsodbe je sodišče konkretiziralo dejanja vsakega posameznika, pri čemer je povsem očitno, da ni bilo povezave med dejanji obsojencev. Tudi v tem delu sodišče pravnih načel ni upoštevalo.

Tako npr. ni dopustilo vseh dostopnih dokazov in prič. Niti eden od duhovnikov iz Rožmanove bližine, ki so ostali v Sloveniji – npr. Stanislav Lenič, Anton Vovk, dr. Ignacij Nadrah – ni bil povabljen na sodišče, da bi pojasnil škofovo delovanje. Mati Toneta Tomšiča ni smela pričati v prid škofa, ker »bi s tem žalila najgloblje občutke slovenskega naroda«. Sodišče tudi ni upoštevalo motivov za določena dejanja, to pa je edino merilo za ugotovitev krivde posameznika. Poslušalci, ki so jih izbrali krajevni organi Ozne, so spremljali proces z neumestnimi klici in tako uprizorili ozračje političnega linča. Pravne maksime in dubio pro reo (v dvomljivem primeru je treba obtoženca oprostiti) sodišče ni upoštevalo.

Ponaredki in laži Sodba je bila napačna v vseh trinajstih točkah, ki so se nanašale na ljubljanskega škofa. Niti gola dejstva niso povsem ustrezala resnici. Tako npr. škof Rožman ni nikoli poslal Mussoliniju lojalnostne izjave. Izjava, ki je bila leta 1941 objavljena v *Slovcu* in *Jutru*, je bila Graziolijev ponaredek. Kljub Vovkovemu pisnemu pojasnilu in priloženi avtentični izjavi, naslovljeni na visokega komisarja Graziolija, ki